

Wspomnienie • In memoriam

Wspomnienie o prof. dr med. Hannie Kołodziejkiej-Wertheim (1914–2004)

W dniu 16 sierpnia 2004 r. zmarła w Warszawie prof. dr med. Hanna Kołodziejka-Wertheim, emerytowana profesor zwyczajny Centrum Onkologii – Instytutu im. Marii Skłodowskiej-Curie. Jej osobowość, talent, wiedza i ogromna pracowitość wywarły trwałe wpływy na losy polskiej onkologii po II Wojnie Światowej.

Absolwentka Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Warszawskiego (dyplom uzyskała 4 maja 1939 roku) rozpoczyna pracę na Oddziale Chirurgicznym Szpitala Św. Rocha w Warszawie bezpośrednio po ukończeniu studiów. W czasie okupacji pracuje jeszcze w szpitalach Ujazdowskim i Wolskim, a w kwietniu 1943 r. podejmuje pracę w Instytucie Radowym w Warszawie. Od tej pory datuje się Jej trwałe związki z onkologią, której poświęci całe swoje życie. Lata wojny są dla Jej osobistych losów szczególnie tragiczne: Ojciec, lekarz-chirurg zostaje zamordowany przez bolszewików w Katyniu, Męża mordują faszyci na Pawiaku, Matka ginie w czasie Powstania Warszawskiego. Pani Profesor – wówczas jeszcze lekarz – bierze czynny udział w walce z okupantem jako członek konspiracyjnej organizacji PPS – WRN, walczy jako sanitariuszka i zostaje ranna w Powstaniu Warszawskim. Bezpośrednio po wojnie, w okresie od kwietnia do lipca 1945 r. bierze udział w ekipach do walki z chorobami zakaźnymi, pełniąc funkcję ordynatora oddziałów duru brzuszno i płamistego w Gdańsku. W lipcu 1945 r. powraca do Warszawy i kieruje pracami związanymi z odbudową Instytutu Onkologii. W okresie od grudnia 1945 do lipca 1946 r. prof. Kołodziejka przebywa w USA jako członek Polskiej Misji Zaopatrzeniowej, która współpracuje z UNRRA w zakresie wyposażenia medycznego dla Polski. Dzięki tej działalności uzyskujemy m.in. 8 gramów

radu, 10 aparatów do rentgenoterapii oraz książki i czasopisma naukowe. W okresie od sierpnia 1946 do lutego 1947 r. odbywa szkolenie jako stypendystka w Memorial Hospital for Cancer and Allied Diseases w Nowym Jorku. A w pierwszych miesiącach 1947 roku prof. Kołodziejka jest jednym z pierwszych lekarzy rozpoczynających pracę w Instytucie Onkologii przy ul. Wawelskiej w Warszawie, w warunkach prowadzonych jeszcze prac budowlanych.

Następne lata pracy prof. Kołodziejkiej w Instytucie Onkologii w Warszawie są poświęcone intensywnemu kształceniu fachowemu, pracy badawczej i organizacyjnej. W tym czasie uzyskuje specjalizację II° w zakresie onkologii oraz stopień doktora medycyny, nadany Jej w 1950 roku przez Radę Wydziału Lekarskiego AM w Łodzi na podstawie pracy „Leczenie testosteronem raka sutka”. W roku 1954 uzyskuje tytuł naukowy docenta. W latach 1952-1954 była Kierownikiem Oddziału Ogólnego, a w latach 1953-1954 kierowała równocześnie Działem Metodyczno-Organizacyjnym Instytutu Onkologii w Warszawie.

Największe osiągnięcia prof. Kołodziejkiej należy jednak wiązać z krakowskim okresem Jej działalności. W roku 1954 otrzymuje nominację na stanowisko Dyrektora Oddziału Instytutu Onkologii w Krakowie, które zajmuje nieprzerwanie przez następne 26 lat. W 1963 roku uzyskuje tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1973 roku profesora zwyczajnego.

Pierwszy okres Jej pracy na nowym stanowisku to opracowanie koncepcji organizacji, szkolenie zespołu i starania o lepsze wyposażenie i bazę lokalową. Pod kierownictwem prof. Kołodziejkiej krakowski Oddział Instytutu Onkologii staje się nowoczesnym zakładem klinicznym, dysponującym zespołem wysoko wykwalifikowanych specjalistów a także prowadzącym na wysokim poziomie prace badawcze w zakresie onkologii klinicznej.

Główne kierunki działalności prof. Kołodziejkiej w latach jej pracy w Krakowie można scharakteryzować w następujący sposób:

1. Praca naukowo-badawcza. Trzy kierunki badań prowadzonych przez prof. Kołodziejką wydają się zasługiwać na szczególne podkreślenie. Należy tu wymienić przede wszystkim badania nad rakiem piersi: opracowanie wskazań do leczenia zachowawczego i chirurgicznego, rekomendowanych do stosowania w polskich ośrodkach onkologicznych, ocena wyników i wskazań do leczenia hormonalnego oraz wprowadzenie nowatorskiej wówczas metodyki kontrolowanych badań klinicznych. Prof. Kołodziejka była

jedną z pionierek zastosowania nowoczesnych metod badań epidemiologicznych, dotyczących nowotworów złośliwych w Polsce. Jej zasługą było stworzenie nowoczesnego rejestru zachorowań na nowotwory, a także wykazanie charakterystycznych różnic pomiędzy zachorowalnością i umieralnością na nowotwory w miastach i na wsi. Ponadto, prof. Kołodziejska wniosła bardzo cenny wkład w opracowanie i wdrożenie nowoczesnych kryteriów oceny wyleczalności nowotworów, publikując szereg opracowań opartych na długoletniej, planowej kontroli chorych po leczeniu onkologicznym. Była autorką względnie współautorką ok. 120 prac opublikowanych w lekarskich czasopismach naukowych.

2. Działalność dydaktyczna. Prof. Kołodziejska zainicjowała (po raz pierwszy w Polsce) systematyczne nauczanie onkologii dla studentów Akademii Medycznej w Krakowie, kierowała specjalizacją w zakresie radioterapii licznych lekarzy, była kierownikiem naukowym wielu kursów prowadzonych w Instytucie Onkologii, była promotorem wielu doktoratów i opiekunem szeregu habilitacji. Prof. Kołodziejska była redaktorem i współautorem pierwszego polskiego podręcznika onkologii (Zarys Onkologii, PZWL, Warszawa 1955), redaktorem i współautorem podręcznika „Patologia i Klinika Nowotworów”, oraz współautorem i współredaktorem pierwszego międzynarodowego podręcznika onkologii „Manual of Clinical Oncology”, wydanego przez Międzynarodową Unię Przeciwrakową w 1973 roku. Ponadto była autorką 17 rozdziałów w podręcznikach.
3. Praca organizacyjna i aktywny udział w krajowych i zagranicznych zespołach kolegialnych oraz towarzystwach naukowych stanowią zasługujący na najwyższe uznanie wkład prof. Kołodziejskiej w rozwój medycyny, a w szczególności onkologii. Kierowany przez nią Oddział Instytutu w Krakowie był również placówką odpowiedzialną za organizację walki z rakiem w regionie Polski południowo-wschodniej. Instytut ściśle współpracował z krakowską Akademią Medyczną i innymi zakładami służby zdrowia, stanowiąc bazę fachową, konsultacyjną i dydaktyczną dla rozwoju onkologii w tym regionie. W latach 1957-1962 prof. Kołodziejska była konsultantem d/s onkologii w województwie rzeszowskim, w znacznym stopniu przyczyniając się do utworzenia Ośrodka Onkologicznego w Rzeszowie. Prof. Kołodziejska była członkiem Rady Naukowej Instytutu (a później Centrum) Onkologii od 1954 roku aż do przejścia na emeryturę. W latach 1960-1965 przewodniczyła Zespołowi Badań nad Chorobami Nowotworowymi Wydziału VI Polskiej Akademii Nauk, w latach 1966-1968 była członkiem Komitetu Patomorfologii Wydziału VI PAN. Prof. Kołodziejska była Przewodniczącą Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Onkologicznego w latach 1964-1974, rozwijając działalność Towarzystwa zarówno w dziedzinie nauki, jak i popularyzacji wiedzy oraz aktywnie

współpracując z Międzynarodową Unią Przeciwrakową (UICC), w której pełniła funkcję Wice-prezydenta do spraw regionu wschodnio-europejskiego. W latach 1974-1990 była Redaktorem Naczelnym kwartalnika „Nowotwory”. Była organizatorem szeregu krajowych i międzynarodowych konferencji, sympozjów i zjazdów naukowych. Pełna lista Jej licznych osiągnięć i obowiązków, których się podejmowała i z godnym najwyższego podziwu profesjonalizmem i pracowitością skutecznie, z powodzeniem realizowała, jest jednak z całą pewnością znacznie dłuższa.

Prof. Kołodziejska była Dyrektorem krakowskiego Oddziału Instytutu Onkologii do października 1980 roku. Po odejściu z Krakowa pracowała do kwietnia 1981 r. w Centrum Onkologii w Warszawie jako samodzielny pracownik naukowo-badawczy, a następnie, po przejściu na emeryturę, była zatrudniona w niepełnym wymiarze godzin jako konsultant, redagując „Nowotwory” do 1990 roku.

Nieprzeciętna osobowość, rozległe zainteresowania, ogromna fachowa wiedza i wielokierunkowa działalność prof. Kołodziejskiej czynią wszelkie próby subiektywnych wspomnień o Niej niepełnymi, pozostawiającymi w nieunikniony sposób poczucie niedoboru. Profesor Kołodziejska była wymagającym nauczycielem. Przede wszystkim jednak wymagała dużo od samej siebie. Nigdy nie szukała taniej popularności. Wymagała odpowiedzialności za każde wypowiedziane i napisane słowo, dążyła do jak największej precyzji formułowania myśli. Pragnąc pozostać wierny temu Jej przesłaniu, chciałbym już tylko powiedzieć, że 16 sierpnia 2004 roku odszedł od nas wspomniały Człowiek – wybitny naukowiec, lekarz, humanista i nauczyciel wielu pokoleń polskich lekarzy.

Prof. dr hab. med. Jan Skołyśzewski
Centrum Onkologii – Instytut
im. Marii Skłodowskiej-Curie
Oddział w Krakowie